

Dolderse Kroniek

Villa Chr. Pleines ca. 1910

4e jaargang nr. 2 - mei 2001

uitgave van de
Historische Vereniging Den Dolder

Historische Vereniging Den Dolder

Opgericht 9 april 1997.

4e jaargang nr. 3, september 2001

Verschijnt in de maanden: januari, mei en september.

Bestuur

Voorzitter: Bodes de Vries, Willem Coxlaan 12,
3734 BW Den Dolder.

tel. 030-2283082

Secretaris: Mieke van der Ploeg, Pleineslaan 61,
3734 EM Den Dolder.

tel. 030-2288252

Penningmeester: Harm Sok, Hezer Enghweg 63,
3734 GN Den Dolder.

tel. 030-2287515

Redactie

Mieke van der Ploeg (zie boven)
Hoofdredactie.

Albert van Silfhout, Joh. v. Duurenlaan 20,
3734 VD Den Dolder.

tel. 030-2293522

Harm Sok (zie boven)

Jan van Dijk, Van der Griendtlaan 22,
3769 BM Soesterberg.

tel. 0346-352229

Tekstvoorstellen en reacties naar de redactie.

Alle rechten voorbehouden.

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Den Dolder.

De contributie bedraagt f 30.-- per jaar.

Betaling is mogelijk: Kontant bij de penningmeester,
of op postrekening 7739816 t.n.v. **Historische Vereniging Den Dolder.**

De homepage op internet van de vereniging is: <http://huizen.dds.nl/~absti>

ISSN: 1389-0026

Redactioneel.

In het laatste nummer was de foto van de middenpagina kwalitatief slecht en veel te donker. Daardoor moest deze worden gerasterd. Helaas werd hierdoor de kwaliteit slechts een weinig verbeterd. Ook de andere afbeeldingen zijn eveneens gerasterd. Dat was echter niet de bedoeling. Hierdoor werden deze onscherp. Daarvoor onze excuses.

In deze Kroniek het laatste artikel uit de analen van de Dolderse Middenstandsvereniging door Rob Haars, dat laat zien dat de belangstelling van de leden voor de vergaderingen en bijeenkomsten niet zo groot is. Ook werden vele leden in moeilijkheden gebracht door de zware en achterstallige belastingen van regeringswege opgelegd. Al met al geen gemakkelijke tijd voor de middenstand.

Door de familie Van Bergenhenegouwen is Jan van Dijk in staat gesteld om aan de hand van de dagboeken van hun vader, Kees van Bergenhenegouwen, een verhalenserie te maken over de jaren dat zij naar Den Dolder kwamen en hoe zich daar een tuinderij ontwikkelde temidden van de oude Dolderse families die toen hun burens waren. Met deze dagboeken komt voor een aantal Doldernaren de geschiedenis dichtbij hun eigen familie. Het is de bedoeling van de schrijver, om in goed overleg met de bereikbare nazaten, een document te maken. Mooi aansluitend op het verhaal van de familie Elsendoorn volgt hier het eerste deel over de familie Van Bergenhenegouwen.

In het eerste artikel over het ontstaan van de Dolderscheweg kunt u lezen hoe men vroeger van het oude Den Dolder, dus bij het Prins Hendriksoord, naar Zeist kon komen. Harm Sok heeft onderzoek gedaan naar de aanleg en het onderhoud van de Doldersche weg. Hij heeft daarbij heel veel medewerking gekregen van het gemeente archief Zeist. In deze aflevering krijgt u enig idee hoe men voor de aanleg van de weg aan de benodigde financiën kwam.

Wij wensen u veel leesplezier

De redactie

Uit de annalen van de Dolderse Middenstandsvereniging (6)

Het jaarverslag van het jaar 1947 is kort. De notulist geeft aan dat er maar weinig is gebeurd dat *vermeldingswaardig* is, want het *gebrek aan agendapunten ontnam ons de gelegenheid om vaak te vergaderen.*

De reis naar Marken en Volendam viel aan deelnemers tegen, ongev. 20 personen, maar is begunstigt door prachtig weer. We hebben een gezellige reis gehad.

Door bemiddeling van Voorz. en Sec. is de melkhandel tot een besluit kunnen komen voor een vakantieregeling, die mijn inziens goed geslaagd is.

Een poging om in Den Dolder een hulp distributiekantoor te krijgen. Door de burgemeester is een voorspraak gedaan bij de betreffende instanties, maar is afgewezen.

De wereldsituatie geeft weer veel spanning, hopende dat alles mee mag lopen eindig ik dit verslag.

Door het gebrek aan agendapunten is de vergadering van 11 maart 1948 de enige in dat jaar.

Ongeveer half negen heet de Voorz. dhr Oudenes de verg. een welkom en uit zijn verontwaardiging over de slechte opkomst en vraagt of het bestuur van elke avond een caberet avond moet maken om de leden op te wekken onze vergadering te bezoeken.

Door de slechte opkomst was de animo voor de te behandelen onderwerpen nihil en voelde het bestuur er niet veel voor besluiten te nemen die toch weinig waarde hebben bij een opkomst van 5 leden plus het bestuur en de Voorzitter besloot de vergadering met de wensch dat de volgende verg. de zaal te klein mocht blijken.

Het jaarverslag van 1948 is beduidend langer dan de notulen van de vergadering in maart; de notulist vermeldt nog een aantal zaken die in uiteraard in maart nog niet aan de orde waren.

Het afgelopen jaar is het voor het Middenstands leven in Den Dolder rustig verlopen daar we geen leden verg. hebben gehouden gezien we

als bestuur geen agenda punten naar voren konden brengen en de animo van het bestuur door de steeds slecht bezochte vergaderingen onder nul gebracht is. Maar laten we hopen dat met ingang van dit nieuwe jaar de leden iets meer belangstelling zullen toonen. Ik roep de dames ter hulp.

Wek u man op ter verg. te komen. t is toch voor ons aller belang. Er wordt wel heel vaak gezegd wat doet het bestuur of de bond. Dat is heel moeilijk te bekijken en er wordt vaak gewerkt of resultaat bereikt zonder dat men er iets van merkt of hoort. In de achter ons liggende tijd is er door drie Middenst. bonden door een onderhoud met de betrokken minister bereikt dat door een motie tot verhoging van de ondernemers belasting werd afgezien. Zie daar een van de voorbeelden, waarvan men niets hoort, maar als het in toepassing was gebracht hadden we het ons belastingsbiljet ter dege kunnen voelen. Thans werdt er door verschillende bonden op middenst. vakgebied de strijd aangeboden tegen de ondernemersbel. Als zijnde een belasting die op geen enkele rechtsgrond berust. Laten we hopen dat ze succes hebben. Dat zou een feestavond waard zijn.

Aan de oproep om te protesteren tegen de f 1,- loonsverhoging die door ons betaald moest worden aan ons personeel heeft ons bestuur 2 personen doen afvaardigen. De heeren Hiensch en Lith hebben deze vergadering bezocht. Daar werd door sommige afgevaardigden krachtige taal gesproken. Maar mijn inziens zonder resultaat .

Het ledental is door bedanken van den Heer Hardeman en v. Zoeren en door toetreden van den Heer Amerongen met een verminderd.

Het verslag van de jaarvergadering op 14 februari 1949 spreekt van een succesje wat betreft de opkomst. Het bestuur heeft daarvoor een beproefd middel gebruikt.

Daar de opkomst der leden steeds bedroevend was meende het bestuur eens een andere weg in te slaan en de proef te nemen om eens de dames der middenstanders bij een vergadering op te roepen. Het resultaat was bevredigend. 17 dames en Heeren gaven van hun belangstelling blijk.

11 Dames
15 Heeren
wan
aanwering
afwering
kennisgeving
de fashier
Hof.
Bottelstrijd
Hunnib.
Waekt.

Omstreeks half negen opent de voorzitter den Heer Oudenes de verg. en spreekt er zijn vreugde uit over de voor ons onbekende opkomst, ook voor de dames sprak hij een woord van dank dat ze hun huishouding eens een avond in de steek hadden gelaten om eens te hooren en zien hoe de belangen van de middenstand in onze verg. worden besproken en behandeld en hoopte van hun dat ze bij volgende vergaderingen hun mannen zouden aansporen trouw verg. te bezoeken

Als leden der kascomm. werden benoemd v/d Berg en Amerongen.

Bij bestuursverk. verwierven Hiensch 17 stemmen, Oudenes 16 stemmen, v/d Berg 1 stem, Gort 1 stem, Blanco 1 stem.

De reclameactie werd na enige bespreking aan het bestuur terug gegeven.

De uitgaanscomm. bleef in handen van de Heeren Bobbeldijk, Hiensch en Lith. Gevraagd werd niet zoo ver van huis te gaan en in Den Dolder het gebruikelijk dinee te gebruiken .

Mevr. Hol verzoekt de leden hun etalage lichten na sluiting van hun zaken te laten branden want zoals nu Den Dolder er s avonds uitziet is het een uitgebrand dorp.

Eerst dan blijkt wat de dames uiteindelijk bewogen heeft ter vergadering te verschijnen.

Niets meer aan de orde sloot de Voorzitter deze aangename en nuttige vergadering en gingen we over op het feestelijk gedeelte waarvoor nog vanaf deze plaats de volgende medewerkers de Heeren Vlastra en Houpt voor hun medewerking dank te zeggen. bij verloting der geschonken taarten werd de taart welke door Mevr. Schoonhoven werd gewonnen beschikbaar gesteld om op z n Amerikaans verkocht te worden en de opbrengst ruim f 21,- aan de plaatselijke actie contact met Indie af te dragen. Daarvoor onze hartelijk dank. Later heb ik vernomen dat van de taart die door Mevr. Cruijff was gewonnen een gedeelte ervan is thuis bezorgd bij de fam. Schoonhoven. Bravo zoo moet het gaan. Van de worsten door een slager aangeboden is niet veel van thuis gekomen doordat ze voor dien tijd al gesneuveld waren. Onder het genieten van prachtige natuuroptnamen en sportgebeuren, consumptie en gezellige kout was deze avond voor velen veel te vlug omgevlogen. Sloeg het vertreksein ver over

middernacht en gingen we voldaan naar huis en als met bestuur met de gedachte er is in Den Dolder nog wel wat te bereiken. We zullen tenminste ons best doen er de gang in te houden.

Eind november wordt er nog een vergadering belegd, hoewel het woord bijeenkomst meer van toepassing is.

Hoewel door het bestuur door een speciale voor gedrukte circul. gehoopt had dat meer leden van hun belangstelling blijf zouden geven

Familie Hardeman

voor deze avond bleek dat een groote teleurstelling vooral voor de spreker voor deze avond de Hr. Pijl. Dit kan ik wel zeggen dat de afwezigen veel gemist hebben omreden dat de Hr. Pijl een vlotte spreker is en ons een overzicht gegeven heeft vanaf de Bijbel tot op heden van de kracht van de middenst. door allen eeuwen heen Het sterkste kwam de groote kracht van het vereenigd zijn uit de middeleeuwen toen de gilden het bestuur van de stad in handen hadden. Dat vragen we niet in dezen tijd, maar wel dat er naar ons gehuisterd wordt en dat kan niet anders of we moeten voor 100% georganiseerd zijn. Na afloop van zijn rede was het ondertusschen al weer 11 uur toen de voorzitter de spreker hartelijk dank zei voor zijn leersamen en nuttige rede.

Een verslag over een afgelopen jaar te schrijven is altijd niet even gemakkelijk. Zo begint het verslag het Jaarverslag 1949. Wat echter volgt, is een beschrijving van de moeilijkheden waarin zich de middenstanders zich op dat moment bevinden.

Als je als sec weet dat de leden der vereeniging weet dat de leden achter je staan is dat heel wat prettiger. Meestal merk je het eerst dat er nog leden zijn als ze zich bedreigd voelen of hun zaken afbreuk kan gedaan worden door een of andere actie van buiten af. Dat is juist het lastige. Iets op touw zetten in een vloek en een zucht is niet mogelijk. Ik hoop als er indrukken of gedachten zijn dat ze op tijd naar voren komen. Dan kan zoiets bekeken en zoonodig uitgewerkt worden. Dus leden kom op. Het bestuur verwacht je met open armen. Want als je zelfs al aan de bestuurs tafel hoort heeft het nog zin onze vereeniging in stand te houden dan is dat al heel erg; maar ik blijf zeggen laten we niet aan de kant blijven staan. Anders wordt er niet door ons maar over ons beslist. De zware en achterstallige belastingen hebben velen onzer in moeilikheden gebracht. Dat deze te zwaar waren en zijn dat schijnt nu het voor velen al zeer moeilijk is hun betalingen naar behooren te doen plaats hebben ook door gedwongen te zijn bij de regeering daar de onderneming bel verdwijnen. Bij het verdwijnen van deze belasting wordt aan een grooten onbillikheid rechtgedaan. Aangezien deze bel elke rechtsgrond miste. Toch denk ik dat een zoo voordeelig mogelijke bedrijfsvoering voor onze zaken beslist noodzakelijk zal zijn daar er van een evenwicht tusschen loonen en prijzen nog niet inzicht is. Laten we onze prijzen zoo nodig laag stellen omreden de concurentie van buiten af het hoofd te bieden. Verloren terrein is moeilijk te overwinnen.

De reis die wij voorgesteld hadden te maken kon niet doorgaan door te weinig animo van verschillende leden.

Daar de middenstanders altijd getoond hebben ruggespraak te bezitten ben ik niet bang of we zullen ook nu wel weer redden, en met de beste wenschen voor gezin en zaken in 1950 sluit ik dit jaarverslag.

In Hotel Hiensch, de gebruikelijke locatie, opent de voorzitter de Hr. Oudenes de jaarvergadering op 15 maart 1950.

met een woord van welkom, vooral de dames en wenscht allen een prettig en gelukkig 1950 in zaken en gezin en dringt er bij de leden op aan zooveel als mogelijk is elkaar te steunen en de hand te reiken om de

komende moeilijkheden gezamenlijk te overwinnen, daar de tijden zich er niet te best laten uitzien.

De penningmeester was spoedig uitgepraat, hoewel hij geen optimistisch geluid liet hooren bij een lager saldo als vorige jaren. Daar ontspon een gedachteswisseling uit voort, die tot resultaat had dat besloten werd tot contributieverhoging van f 10,- tot f 12,- plus f 8,- voor een eventuele reis, te innen in 4 x 5 gulden.

Daar de kascommissie de Heeren v/d Berg en Amerongen schitterden door afwezigheid kon daar geen verslag van gegeven worden en werd dat aangehouden tot de volgende verg.

Dat ook de emancipatie, althans een poging daartoe, langzamerhand haar intrede doet in de middenstandsvereniging mag blijken uit het volgende.

De aftredende bestuursleden v. Wijk, Lith en H. H. Hiensch werden respectievelijk herkozen met 14 - 14 - 13 stemmen. Mevr. v/d Wetering en Vlastra verwierven ieder 2 stemmen.

Bij de rondvraag vroegen de volgende heeren het woord de Hr. Stolp over het aanleggen van een zwarte lijst bij wanbetaling. Daar sommigen daar een beetje huiverig voor waren werd dit voorstel in handen gegeven van het bestuur voor nader onderzoek.

De heer Stolp vraagt hoe dat zit met de advertenties. We hebben toch gezamenlijk besloten aan die advertentie rompslomp een eind te maken en nu staan er op de donateurskaarten van onze plaatselijk sportclub D.O.S.C. weer vier advertenties waarvan drie door leden van onze vereeniging geplaatst. De voorzitter zegt dat zoon besluit aan de leden de morele verplichting oplegt een besluit eenmaal genomen ook te handhaven, en zegt toe de nalatigen nog eens het besluit op hun hart te drukken.

Op een aanvraag van de Doldersche sportclub om van hun op te richten sportblad gebruik te maken werd afwijzend beschikt.

Het is inmiddels traditie om de jaarvergadering op feestelijke wijze te besluiten.

Het feest begon met koffie en gebak. De Hr v Wijk uit Baarn bracht ons een immitatie van de geluiden op de boerderij, trein, uit de sloot, enz.

Zijn collega gaf eenige goochelkunst en samen een beetje humor. Allengs kwam de stemming los. De gratis verloting van de rollades, taart had ? onder de dames en sigaren onder de heeren en bracht de noodige hilariteit. Met al de gezelligheid was zoo groot dat niemand naar huis wilde en de aangevraagde tijd al was overschreden voor we huiswaarts togen. Hoe laat het al was wil ik hier niet vertellen maar dat ik de volgende dag veel slaperige gezichten heb gezien is te begrijpen maar met al een avond waar we tevreden over kunnen zijn en hopen het volgend jaar al onze 29 leden met hun dames te mogen ontvangen eindig ik deze notulen.

In het zeer korte jaarverslag van 1950 wordt ingegaan op *de hoop die wij allen koesterden op betere tijden.* Daarmee is dit verslag het laatste, althans in dit notulenboek.

Rob Haars

De familie Van Bergenhenegouwen, eerste deel

De dagboeken van Kees van Bergenhenegouwen zijn door zoon Toon ter beschikking gesteld voor het schrijven van een aantal artikelen over de historie van onze buurtschap. De familie heeft zich in 1909 in Den Dolder gevestigd.

Loosduinen

Ze kwamen uit Loosduinen. Kort na het overlijden van grootvader Arent, viel het kleinzoon Kees op dat hun familienaam verschillend werd geschreven. Grootvader heette volgens de burgerlijke stand Arent van Bergenhenegouwen, maar zijn bidprentje vermeldde hem als Arnoldus van Bergen Henegouwen, geb.1826, overleden op 24 december 1907. Tot op de dag van vandaag is de verschillende naamsaanduiding hardnekkig blijven voortbestaan.

De zoon van de oude Arent was Cornelis Wilhelmus van Bergenhenegouwen, geb. 3 december 1853, overl. 13 december 1929. Hij had n zuster, Elisabeth; er waren in dit gezin nog meer kinderen. Die zijn echter jong overleden. Cornelis Wilhelmus kwam naar Den Dolder. Hij was op 13 mei 1893 gehuwd met Magdalena Adriana van Marrewijk,

geb. 29 dec. 1861, overl. 21 januari 1928.

In Loosduinen werden hun kinderen geboren, hun namen, geboorte- en overlijdensdatum waren:

Arnoldus Johannus, geb. 22 januari 1895/ gest. 27 januari 1984,
Cornelia Apolinia, geb. 12 juli 1896/ gest. 2 juni 1980,
Simon Cornelis, geb. 5 november 1897/ gest. 7 juni 1967,
Abraham Johannes, geb. 17 mei 1899/ gest. 6 juli 1965,
Johannes Marie, geb. 15 augustus 1900/gest. 11 september 1900,
Johannes Jozeph, geb. 20 Maart 1902/ gest. 8 november 1989,
Cornelis Theodorus, geb. 8 mei 1904/ gest. 7 mei 1992.

Staande: Vader, Moeder, Bram, Arent, Kee, Siem. Zittend: Kees en Jan

De jongste, Cornelis Theodorus van Bergenhenegouwen (Kees), hield dus dagboeken bij. Op den duur werden dat flink wat delen, in ordners opgeborgen. Hij beschreef een terugblik op zijn jeugd, op het gezin waarin hij opgroeide, de tuinderij en het wel en wee van de woonomgeving. Vader was fruitteler te Loosduinen. Volgens grootvader miste zijn zoon het juiste zakeninstinct, maar dat woog niet op tegen andere eigenschappen. Met respect en trots meldde Kees de sociale bewogenheid van zijn vader. Dat kwam tot uiting in zijn vadersrol, het lidmaatschap van de Volksbond en van de Loosduinense gemeenteraad. Hij schreef artikelen,

was zeer verknocht aan het fruittelersberoep en het Westland. Hij was een man met idealen. Ze noemden hem de schrijver. Die schrijversambitie sloeg over op zoon Kees en zo wordt ons een blik gegund op het wel en wee van hun gezin, aan het begin van de vorige eeuw.

Het land waarop Kees vader in Loosduinen teelde, was niet zijn eigendom. Na het overlijden van grootvader raakte hij *het beheer daarover kwijt!* Door zijn sociale bewogenheid en een wat na eve zakelijkheid kon hij zich waarschijnlijk in de omgeving die hem zo lief was, niet handhaven. Hij moest opnieuw beginnen, er zat niets anders op dan met zijn oude fiets van een tientje, op zoek te gaan naar een nieuwe bestaansmogelijkheid.

Eerst bezocht hij Texel; de schapen groeiden daar als kool, maar voor groente leek het hem te kaal en minder geschikt. Ook te Ruurlo keek hij rond, maar er viel niets te verdienen. Iedereen had daar een eigen groentetuintje. Een boomkweker uit Pijnacker raadde hem aan eens een kijkje te nemen bij de gronden die beschikbaar waren nadat het project van pater Weijers ter ziele was gegaan. Dit was de Stichting Padua te Den Dolder.

Den Dolder

De eerste die hij ter plaatse sprak, was Jan Elsendoorn Zebbie-Zebbie-zogezeid, (Zie Kroniek 2001 no. 2.) die recommandeerde het object aan door te stellen *dat de grond nooit te droog werd vanwege het grind en nooit te nat vanwege de zandgrond.*

Vader zag het zitten. Het was veel gezonder dan het Westland; er waaide zeelucht vanuit de Zuiderzee en er was de zuivere dennenlucht van de bossen rondom! Op 1 januari 1909 ging de huur in en weldra betrokken zij de boerderij van de voormalige stichting Padua.

Zoon Jan was een getalenteerd tekenaar. Hij tekende het gezin van Bergenhenegouwen gelijk een beeldverhaal, ook toen zij op weg waren tijdens het eerste bezoek aan Den Dolder, lopend over de mistige heide, (het vliegveld). Een kale vlakte met aan de horizon opdoemend, de schoorstenen en de gebouwcontouren van de Pleinesfabrieken. Dat was op 6 januari 1909. Zij logeerden toen in huize Ten Halve, bij Putman te Soesterberg.

De verhuizing

Halte Dolderseweg, uitstappen! Zo ging het vanaf dat moment. Men stapte op twee lage perrons, uitkomend op de Dolderseweg sloeg je twee maal linksaf. Dan liep je het laantje in dat toegang gaf tot de landerijen van Padua. Links liepen de draden over de katrolletjes, van het seinhuis naar de wissels en seinpalen. Rechts was het huis van Jan Elsendoorn, (het oudste huis van Den Dolder, zo werd altijd beweerd). Het stond onder vier of vijf kastanjebomen. Rechts eerst een stukje driest, dan een sparrenbos, daarna de kwekerijen van Padua.

t Was wel niet al te voorbeeldig in onderhoud, doch t lag achter gaas. 40 Meter verder begon de kwekerij van Van der Helm.

Achter het gaas bevond zich een lange strook met appel- en perenbomen, daarachter allemaal kastanjebomen. Dat werd allemaal gehoord door Jan Elsendoorn. Doorlopend, kwam men langs het oude zandgat, tot aan het einde van het pad. Kijkend richting Soest zag men over de heide de Soester kerktoren (de oude kerk) en ook de St. Vituskerktoren uit Hilversum was zichtbaar. Dichterbij was er rechts een groot stuk grasland, allemaal voor hun. Wat een groot stuk!

Meer naar rechts stonden ook bomen en struiken met daartussen een dubbele woning en twee grote schuren. Dat was eens de boerderij Padua met vier grote lindebomen voor het huis. Zo betrokken zij hun nieuwe woning. In het andere woongedeelte woonde spoorman Apeldoorn. Zijn gezin was nog groter dan dat van het gezin Van Bergenhenegouwen.

Bij aankomst van de verhuistrein, toen de wagon met huisraad moest worden gelost, vroeg de spoorman: *Moeten we het uitladen of zullen we het meteen maar terugsturen?* De familie bleef! De start was schuchter en onervaren. Het duurde een geruime tijd voordat hun produkten een redelijke inkomstenbron opleverden.

De kwekerij

Legio waren de tegenvallers. Al snel bleek dat de bloesem van de aanwezige fruitbomen, de erfenis van Pater Weijers, zelden de voorjaarsnachtvorsten overleefde. Ook de eerstgekweekte planten waren klein in aantal en er kon gauw iets misgaan, maar met humor, met optimisme en gefoeter werd er door alle gezinsleden gewoon aangepakt. Met groot

HALTE
OVERWEG : „DOLDERSEWEG“ : 1910 .

Getekend door Jan van Bergenhenegouwen.

vertoon werd er aan de familie Van Luyn, de bloemist annex fietsenbewaker aan het station, in Gypsophila Bristol Fairy uitgeleverd. Iedereen was er stil van! Bij het kweken van kalebassen werd naast alle gesappel ook puur hobbyïsme gepleegd. Toen bleek dat er aan in plant twee meloenen opkwamen, werden ze extra gestut, verzorgd en alles daaromheen werd weggedund. De oogst omvatte twee reuzemeloenen waarvan de zwaarste 60 kilo woog. Deze ging op de veiling voor vier gulden. Ja, vader Van Bergenhenegouwen kon er wat van. Ooit kalligrafeerde hij op een grote pompoen de dichtregels:

*Al ben ik op de hei gegroeid,
en is mij nooit veel zorg gemoeid,
toch ben ik nog de kleinste niet,
zoals men aan mijn korpus ziet!*

Zoon Abraham (Bram) leek in dat opzicht op zijn vader. Met Aart Lasterie, zoon van het schoolhoofd, was hij een tuinaanlegbedrijf in Bilthoven begonnen. Vooral dank zij het telegrambestellen, de baan van Arent, en allerlei baantjes die de overige kinderen aanpakten, konden ze net zo n beetje rondkomen. Van een inwonende neef bij de caf houder en hout-handelaar Gerrit Verhoef aan de Soestdijkse straatweg had Bram het boek de Flora van Thyssen gekregen. Daarmee ging Bram zijn plantenkennis geweldig vooruit. Bram heeft zich het meest met bijzondere kweekactiviteiten bezig gehouden. Vermaard waren zijn planten en bloemen in de rotstuin die werd aangeduid als de lusthof. Hoe ontdaan was Bram niet, toen vader hem ter wille wilde zijn door op en bij de paadjes van de lusthof al het onkruid weg te schoffelen.....

Weg was de bijzondere variant van een zeer zeldzaam (on)kruidje.

Aanvankelijk moesten de inkomsten in het begin uit de verkoop van groenten en fruit komen.

De oogst werd door henzelf naar de veiling in Utrecht gebracht. In de eerste jaren ging dat met een gehuurde handkar van en naar het station. Die kar moest s zomers gehaald worden uit Utrecht en na de oogst ging de kar weer retour. Dat ging lopend over Huis ter Heide en De Bilt, want de Paltzerweg, de Julianalaan en de Pleineslaan waren op dat moment geen doorgaande wegen.

Wonen, spelen en werken op de heide

Als kind herinnerde Kees zich die eerste Dolderse jaren als een heerlijke jeugd, spelend op de driest (aanduiding voor braakliggende akkers, dat komt nog voort uit de eeuwenoude aanduiding drieslagstelsel d.w.z. het land werd voor nderde voor zomergraan, nderde met wintergraan bebouwd en nderde van het jaar bleef het braakliggen); hij omschreef het als een groot stuk land met buntgras (grijsgroene grassoort dat groeit op zandgrond). In een oude ploegvoor hadden ze hun speelhuisje gemaakt.

Ook in het bos van Spanje hadden ze hun eigen hol, dat was een hut van takken. In een struik van meerdere eikenstammen kon eindeloos acrobatische worden beoefend. Voor kinderen was het prima op Den Dolder. Ze hadden de ruimte en bij vorst kon worden geschaatst op het Biltse meertje of in het waterleidinggebied van de Soesterduinen. Daarnaast ontdekten ze van alles wat er zich op de heide afspeelde, ook hoe de eekers werkten! In Den Dolder stonden nogal wat jonge eikenwallen, zij omzoomden o.a. wat toen Den Engh werd genoemd. Die vormden voor de leerindustrie een belangrijk bereidingsproduct, de eek. Ieder voorjaar, als het groen ging botten en de eikenbast losliet, dan kwamen de eekers. Zij hakten rijpe stukken vlak langs de grond kaal. De stammetjes werden beknuppeld tot de bast losliet. Dat was de eek die gebruikt werd in de leerlooierijen. Wat er van het hout overbleef, de stammetjes en de tot takkenbossen gebonden sprik, werd als brandhout doorverkocht aan de bakkers.

De handel tijdens 1914-1918

Extra zwaar had iedereen het tijdens de eerste wereldoorlog. Zelfs de villabewoners waren zo arm als de mieren. De firma Van Bergenhenegouwen had genoeg bonen, daar zat helaas geen handel in. Alleen Arent was de hele dag druk met het bezorgen van telegrammen. De internering van de 6000 Belgische militairen in het kamp van Zeist gaf de nodige opschudding. Voor bewaking zouden hier meer dan 1000 Nederlandse soldaten zijn gelegerd. Dagelijks werden de Belgen gelucht. Dan marcheerden zij een rondje door Huis ter Heide en Bosch en Duin.

Na 1918 ging het beter en was het zover dat de kistjes met bonen en aardbeien met een eigen handkar naar het station werden gebracht. Vier man trokken en duwden de kar over de rulle Paduaweg. Met man en

macht werd dan zo'n fust met 500 kg bonen in de bagagewagen geladen en na twee minuten ging het Baarnse lokaaltje met de handel puffend richting Utrecht.

Het Baartje beschikte over een bagagewagen met goede veren en terwijl n man met de lading meereisde, duwde de anderen de handkar terug naar huis. In Utrecht ging de bonenbegeleider eerst naar de Waterstraat om een karretje te huren waarmee hij de bonen naar de veiling vervoerde. Na aflevering ging de fust terug naar het station, de kar terug naar de Waterstraat, en de man en fust kwam met de trein terug naar Den Dolder, waar de handkar klaar stond om de emballage thuis te brengen.

De pompput

Al gauw bleek de grond weerbarstiger dan aanvankelijk was ingeschat. Watergebrek drukte de winst en ook de vorst kon voor rampen zorgen.

De watervoorziening bestond uit een pomp tussen de boerderij en de woning van oude Hes (Andreas Fox). Dat was dus voor ieder emmertje op zijn minst 50 meter lopen. In het begin werd de besproeiing maar aan moeder natuur overgelaten, maar al spoedig werden er toch emmertjes water aangedragen.

Om echter voldoende water bij de planten te krijgen was het nodig om een goede pompinstallatie aan te schaffen en te installeren. Toen Kees al volwassen was, is er een pomp gekomen. Er werd een wel (*bron*) aangeboord en eerst nadat de leidingen waterdicht waren aangesloten pompten ze het water op, zoveel als gewenst totdat.....de pomp steeds minder water leverde.

Het probleem kon worden opgelost door een put te graven die tenminste een reservoir van twee meter grondwater beschikbaar had. Daarin moest de pompinrichting worden aangebracht en daarmee zou onbelemmerd water kunnen worden opgepompt.

De Douglas Nortonpomp werd door bode Piet Klabbers aangevoerd, Piet was in 1920 hun buur. Als bode vervoerde hij ook wel hun groenten als die naar de veiling in Utrecht gebracht moesten worden.

Bij Noordanus en Ziel werd de grondboor geleend. De smid Willem

Geitenbeek zorgde deskundig voor waterdichte leidingen, oude Jan Geitenbeek, (waarschijnlijk de vader van Jan en Willem Geitenbeek) gaf advies hoe een diepe gemetselde waterput, op een houten kuip naar beneden moest worden ingedaald. De broers Jan en Willem Geitenbeek deden resp. het timmer en metselwerk. Geert van de Craats, deze werkte in die tijd bij Kees, stond gevulde zandemmertjes op te trekken en te legen.

Kees zelf stond als enige, weken achtereenvolgend te graven. Bij een diepte van circa zeven meter stond hij in een tapse en scheef gegraven put, met de voeten in een meter diep grondwater en tot zijn grote schrik begon dat plotseling te golven en te borrelen. Als de weerlicht klauterde hij de put uit en nooit heeft hij zoiets nog eens durven uit te halen.

De daarop volgende jaren deed de pomp met put redelijk dienst. Onderin was hij 120 cm in doorsnede en boven, zo viel af te leiden, restte een doorsnede van 80 cm. Jaren nadien, heeft Kees de pomp voor zijn nieuwe bedrijf in Huis ter Heide, geheel door een deskundige laten uitvoeren. Dit was Mevrouw Klein Sprokkelhorst. Met een wichelroede bepaalde zij precies de juiste plaats. De pomp deed vele jaren dienst. Maar belangrijker stappen vooruit waren nadien de water-beregenings-installaties. Op de Willem Arntszhoeve was een groententuin met zo'n installatie. Kees meldde dat hij te gast was geweest bij Herman Westra. Hij stelde vast dat de besproeide aardbeien van Herman er prachtig bijstonden, maar dat was al na 1937. Uit zijn dagboeken blijkt hoe Kees bezig was met het verbeteren van de werkmethodes. Het verbaasde hem hoe primitief ze voordien bezig waren.

Die eerste put leverde op 28 juni 1925 een geweldige aardbeienoogst op. In totaal plukten ze 298 kistjes van vier pond. Bovendien ging er nog 60 pond naar groentenboer Droffelaar. Door nog wat aan deze en gene te leveren kwam de totaal oogst die week uit op 1300 pond.

Tuinbouwmethodes en bemesting, alsook de keuze van de planten en groenten werden op den duur aangepast aan de verbeterde inzichten en de vraag van de consument. De broers Bram en Kees gingen regelmatig naar cursus. Zo lieten zij zich aangaande de tuinbouw, optimaal bijscholen. In zijn herinneringen zijn ook notities over medecursisten die voor oud Doldernaren goede bekenden zijn; maar daarover later. Het tuindersbedrijf Van Bergenhenegouwen had zich in elk geval een plaats verworven binnen onze buurtschap.

Naar ik hoop is dit eerste deel, gewoon een verslag over alledaagse dingen, toch de aanzet tot een waardevol document, met feitelijke historie en wat gekruid met roddeltjes, zodat de nazaten van die oude Dolderse families met plezier, soms ook vertederd, kunnen meekijken naar het reilen en zeilen van hun voorouders.

Jan van Dijk

Dolderseweg, aanleg en onderhoud. (1)

In het begin van de 19e eeuw was er een slechte verbinding tussen het oude Den Dolder, het gebied nabij het huidige Prins Hendriksoord, en het dorp Zeist. Vanuit Den Dolder volgde men eerst een stuk de Soestdijkerweg tot aan Huize Staalbergen, daar ging men linksaf en liet na ongeveer 600 meter de Prinse laan rechts liggen en volgde rechtdoor het kronkelige pad tot aan de meervoudige kruising met de Oude Amersfoortsche Zandweg. Op het kaartje aangeduid met A. Vanaf dit punt volgde men dan het pad links dat uitkwam op de Beukbergerlaan. Via deze laan bereikte men nabij Beukbergen *"den grooten weg van de Bilt naar Amersfoort"*, nu de Amersfoortseweg genoemd. Vanaf de kruising met de Oude Amersfoortse Zandweg was er naar rechts ook nog een pad dat uitkwam op een ander pad (bij B), dat leidde naar de Amersfoortseweg en daar uitkwam nabij de kerk in het huidige Huis ter Heide dat toen als *"Huis Terheide"* werd geschreven. Dit laatste pad van A naar B liep door een gebied met zandverstuivingen en was eigendom van de gemeente Zeist. Het pad vanaf B naar de *"Amerfoortschen straatweg"* liep over particulier terrein.

Het eerste gedeelte was eigendom van de familie Steengracht van Oostcapellen. Het laatste gedeelte en de grond ten westen daarvan tot aan het pad bij het *Huis Terheide*, de huidige Hobbemalaan, was eigendom van de koopman Jan Kuijper uit Amsterdam. Voor een bespannen wagen was dit pad minder geschikt, vandaar dat de beste route liep via Beukbergen.

Aan beide zijden van de *"Amerfoortschen straatweg"* waren toen een 17-tal percelen grond uitgezet richting Amersfoort, beginnende bij het *"Huis Terheide"*, in totaal dus 34 percelen. Tussen elk perceel was als scheiding een pad aangelegd. Deze paden waren meestal eigendom van de

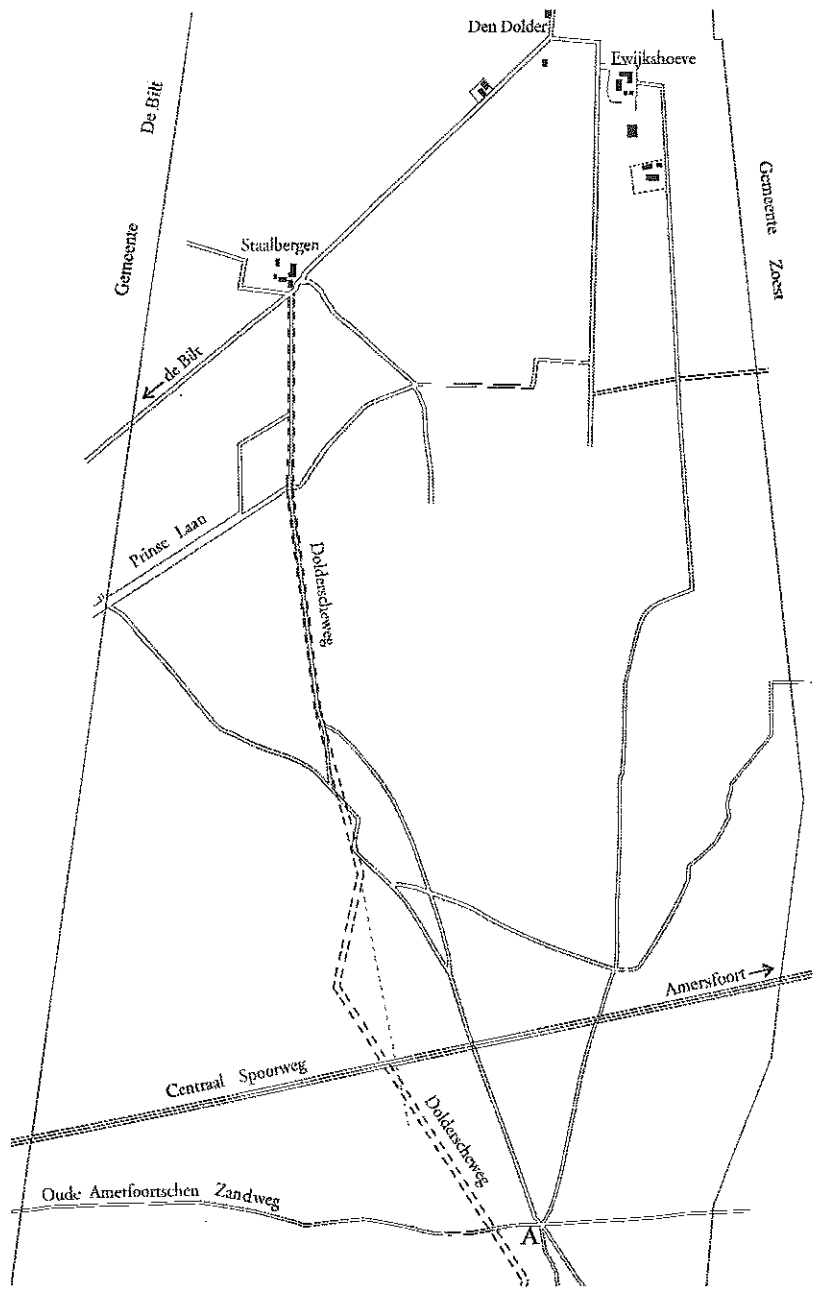
eigenaars van de aangrenzende percelen. De eerste paar honderd meter van de Beukbergerlaan gerekend vanaf Beukbergen was echter eigendom van de gemeente Zeist, het pad in het verlengde daarvan tot aan punt A was van het Rijk en het gedeelte tot aan de Soestdijkerweg liep over particuliere grond.

De paden tussen de percelen grond van Huis ter Heide tot Beukbergen liepen door een heuvelachtig terrein met zandverstuivingen. Zij waren eigendom van particulieren en daardoor was het onderhoud daarvan niet optimaal.

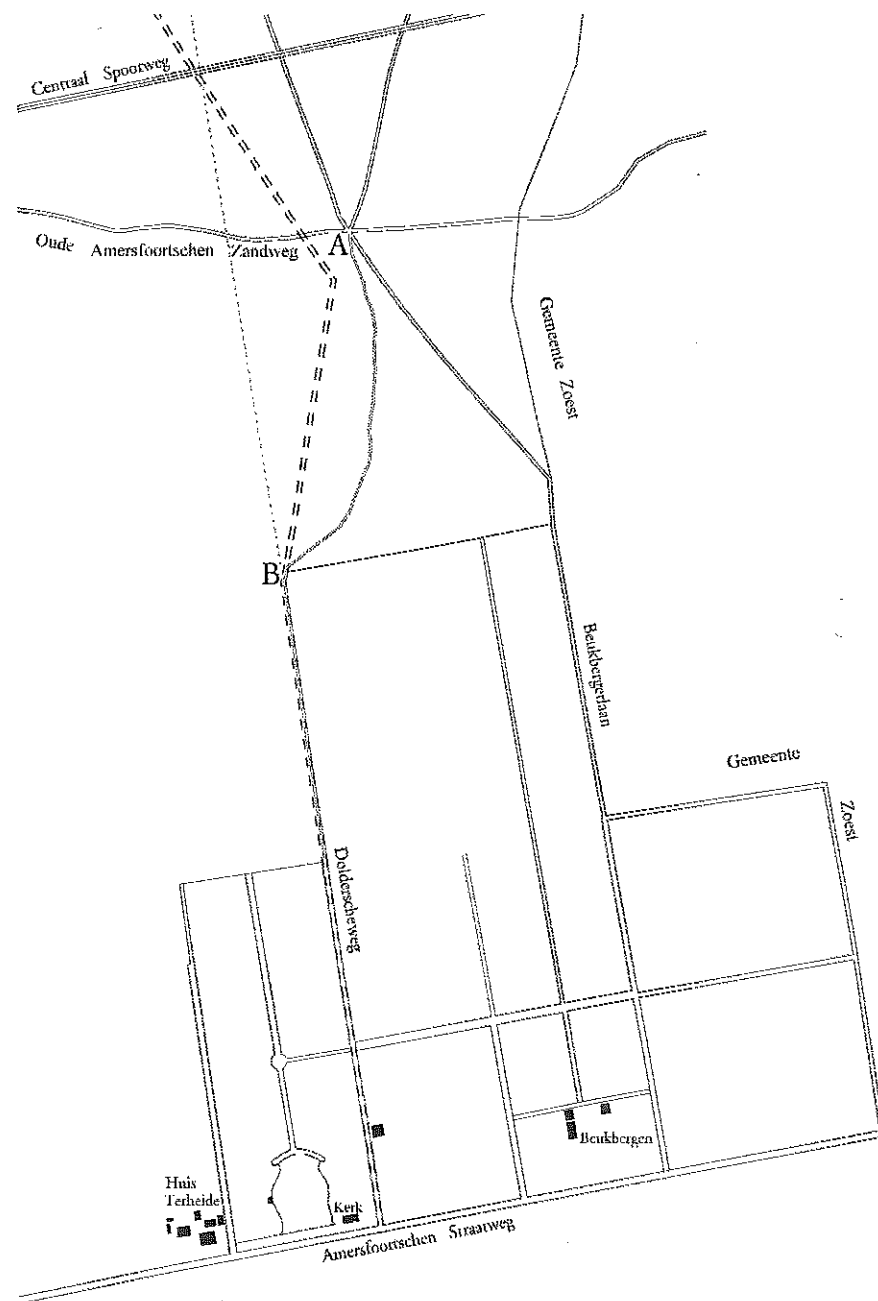

In een duingebied als boven werd een deel van de nieuwe weg aangelegd.

De Oude Amerfoortsche Zandweg liep van Utrecht en De Bilt naar Amersfoort. Heden ten dage zijn daar nog sporen van te zien. Vanaf Bilthoven is deze zandweg nu de huidige Paltzerweg. Deze kruist de Dolderseweg en loopt vervolgens achter de school aan de Hertenslaan tot aan de provinciale weg. Aan de andere zijde gaat deze verder en wordt nu de Schaapskooi genoemd. Vervolgens gaat de route verder over het vliegveld naar het landgoed van de Paltz en vandaar gaat het verder naar Amersfoort. De kruising van dit pad met de huidige provinciale weg is de eerder genoemde meervoudige kruising A. Ook het pad vanaf A dat uitkwam op de Beukbergerlaan is vanaf de kerk aan de Hertenslaan door het Numansbos nog goed te volgen. Vanaf het hek bij het vliegveld is door de bomengroei het pad over het vliegveld ook nog te zien.

Het noordelijke gedeelte van de Doldersche weg.

Het zuidelijke gedeelte van de Doldersche weg.

Omstreeks 1840 heeft men ook al eens getracht een betere verbinding te maken van Zeist naar Den Dolder. Toen was het niet mogelijk voldoende geld bij elkaar te krijgen. In 1858 werd weer een poging ondernomen, maar nu zou men het anders aanpakken. Een groep vooraanstaande personen zag mogelijkheden om een betere weg aan te leggen. De groep bestond uit de heren: Mr. W.D.F. Schas, burgemeester van Zeist, A. Walraven Fisler, grondeigenaar te Zeist, H.A. van den Wall Bake, muntmeester en grondeigenaar, wonende te Hilversum, Jhr. Mr. F. Bosch van Drakestein, raadsheer en lid van de 1e kamer der Staten Generaal en grondeigenaar in de Vuursche en wonende te Amsterdam, J.K. Kam, grondeigenaar te Zeist, en Mr. P.M. de la Court, grondeigenaar te Zeist. Deze groep werd "Commissie van Administratie" genoemd.

Door een deskundige werd een trac uitgezet dat begon nabij de kerk aan de "Amersfoortsche Straatweg." Voor het eerste stuk werd een bestaand zandpad tussen twee percelen gevolgd. Daarna werd een pad uitgezet door een gebied met zandverstuivingen. Tenslotte kwam men uit bij het begin van de Prinse laan. Vanaf dit punt kon men weer een bestaand stuk weg volgen tot aan de weg van De Bilt naar Soestdijk. De totale lengte van de nieuw aan te leggen weg bedroeg 5200 ellen. (1 el = 68,8 cm). De raming van de kosten voor de aanleg van de weg zou volgens de provinciale opzichter J. van Dijk f 11675,- bedragen.

De commissie van administratie verwachtte het geld voor deze aanleg bijeen te kunnen brengen door het uitgeven van 48 aandelen van f 250,-. Men verwachtte dus f 12000,- te kunnen ontvangen. Jaarlijks zou dan door trekking n aandeel worden uitgekeerd. De gemeenteraad van Zeist had zich inmiddels al uitgesproken garant te staan voor deze jaarlijkse aflossing. De commissie van administratie bracht op 1 augustus 1858 de volgende brief uit:

Aan allen die belang hebben bij het welvaren van de gemeente Zeijst, en de verbinding van het Gooiland en omstreken met Zeijst en omstreken.

De ondergeteekenden hebben het voornemen opgevat om den weg, loopende uit de Amersfoortschen Straatweg, nabij het huis ter Heide naar den Dolder als grindweg aan te leggen omdat zij de overtuiging hebben, dat deze onderneming voor de gemeente Zeijst en omstreken eene aan-

merkelijke verbetering zal zijn; tot heden toch kan men zeggen, dat er geene behoorlijke communicatie bestaat tusschen Zeijst en het daarbij behorende gehucht den Dolder en dat de gemeente Zeijst alzoo afgesneden is van de directe gemeenschap met Soestdijk, Baarn, Eemnes, de Vuursche, Hilversum, 's Gravenland en het geheele Gooiland. Daar echter deze onderneming aanzienlijke kosten zal vorderen, hebben Ondergeteekenden gemeend, zich als commissie van Administratie tot aanleg en beheer van dien weg te moeten verenigen, ten einde eene poging aan te wenden de daarvoor benodigde gelden te verzamelen.

Reeds een twintigtal jaren geleden, is er sprake geweest van den aanleg van eene Macadamweg daar te plaatse en toen was men reeds doordrongen van een behoefte aan eene verbeterde Communicatie, doch destijds is het den Commissie niet mogen gelukken deze zaak tot stand te brengen uit hoofde van geringe deelneming in deze onderneming; thans echter bestaan er gunstiger omstandigheden die de commissie aanleiding hebben gegeven, met vertrouwen hun plan U voor te leggen.

Voor den aanleg van den weg naar den Dolder is volgens begrooting door eene deskundige opgemaakt p.m. f 12000,- benodigd; in dekking deze kosten is besloten U voor een gelijk bedrag een renteloos voorschot te vragen, welke voorschot bestaan zal uit acht en veertig aandeelen, ieder groot f 250,- met een jaarlijksche aflossing van minstens n aandeel groot f 250,- aanvangende met 1 januari 1860, door de gemeente Zeijst is gegarandeerd.

Het is alzoo geene gift met ijdele beloften, welke gevraagd wordt, het is een voorschot waarvan de renten tijdelijk zullen gemist worden; aan deze wijze van geld leening is toch ver de voorkeur te geven boven die eener geld leening met toezegging van renten en aflossing, waarvan vooraf de niet nakoming van een en ander is te voorzien, daar doorgaans de opbrengst van het tolgeld, ter nauwernood toereikende is tot instandhouding van den weg; bij deze onderneming echter staat het Kapitaal vast na de toezegging van de garantie door het gemeentebestuur van Zeijst eene omstandigheid, voor den geldschietter van zeeveel gewigt en waarvan de Commissie gemeend heeft, gretig gebruik te moeten maken, daar, ingeval hoopt de poging de Commissie thans niet mogt slagen het twijfelachtig schijnt, of bij eene volgende gelegenheid eene dergelijke gunstige beschikking te voorzien is.

Het is alzoo met vrijmoedigheid en vertrouwen op een goede uitslag dat de Commissie deze zaak aan Uwe gunstige overweging aanbeveelt, met opwekking tot milde bijdragen.

*Zeijst den 1e Augustus 1858
De Commissie van Administratie
Over de weg naar den Dolder.
(get.) A. Walraven
(get.) P.M. de la Court
(get.) K.J.M. Stam."*

De gemeente Zeist vroeg op 17 November 1858 aan Gedeputeerde Staten der provincie Utrecht toestemming om de weg naar Den Dolder te mogen aanleggen. Deze toestemming werd vrij snel verleend. De commissie dacht door het plaatsen van een tol aan de nieuwe weg voldoende geld te kunnen ontvangen om de weg te kunnen onderhouden. De aandelen gingen goed van de hand ondanks dat er geen dividend of rente werd uitgekeerd. De garantie van de gemeente om jaarlijks een aandeel te kunnen aflossen was blijkbaar een flinke steun in de rug. De gemeenteraad had deze garantie gegeven, en wel in de vergadering verslagen opgenomen, maar nog niet schriftelijk doen toekomen aan de Commissie van Administratie. Daarom schreef de heer Schas op 3 december 1858 aan de gemeenteraad het volgende briefje:

Wij hebben de Eer U Mijne Heeren bij deze kennis te geven dat de geldleening groot f 1200 ten behoeve van den aanleg van de weg naar den Dolder is volgeteekend en dat wij dien tengevolge tot eenige voorbereidende werkzaamheden zullen overgaan. Wij noodigen U alzo uit thans genoeg te geven aan Uwe toezegging van garantie en ons een afschrift van het dien aangaande te nemen besluit te doen toekomen.

*Wij nemen de vrijheid hierbij,
De commissarissen van gezegden weg
J.W.F. Schas*

Veel reserve had men niet, dus bij een kleine tegenslag kon men al in de problemen komen. De Commissie van Administratie vond dat waarschijnlijk ook. Hoe men dat toen probeerde op te lossen, leest u in het volgende nummer van de Dolderse Kroniek.

Harm Sok

Remia Den Dolder Sauzenstad

Remia

maakt dat het smaakt

De gezelligste tafel van Nederland